

ECOLOGISCH ONDERZOEK
NATUURWETGEVING

Update broedvogel en vleermuisonderzoek Kerkeinde 83, Sleeuwijk

In het kader van de Wet natuurbescherming

Martin W. van den Hoorn

Status: Definitief

Datum oplevering: 27 september 2017

EONW-rapport: EONW.RA1702.01

In opdracht van: Werkendamse Projectontwikkelings Maatschappij bv.

Citeren als:

Hoorn, M.W. van den, 2017. Update broedvogel en vleermuisonderzoek Kerkeinde 83, Sleeuwijk. In het kader van de Wet natuurbescherming. Rapport EONW.RA1702.01. EONW | Ecologisch Onderzoek Natuurwetgeving.

Inhoud

1	Aanleiding	2
2	Ligging plangebied	2
3	Onderzoeksinspanning.....	3
3.1	Geen aanvullend onderzoek naar huismus	3
3.2	Onderzoek naar vleermuizen	3
3.2.1	Onderzochte soorten.....	3
3.2.2	Bezoekdata en weersomstandigheden.....	3
4	Resultaten	4
4.1	Waarnemingen	4
4.1.1	Zomerperiode (13 mei en 24 juni)	4
4.1.2	Nazomer(paar)periode	4
4.1.3	Aanwezige functies	5
5	Ingreep	5
6	Effectenanalyse	6
6.1	Huisumus	6
6.2	Vleermuizen.....	6
6.2.1	Foerageergebied en vliegroutes	6
6.2.2	Voortplantingsplaatsen of rustplaatsen	6
7	Toetsing Wet natuurbescherming	6
8	Mitigerende maatregelen	7
8.1	Realiseren vervangende paarverblijfplaatsen	7
8.2	Functionaliteit.....	7
8.3	Zorgvuldig verwijderen oude verblijfplaatsen.....	8
9	Conclusies & aanbevelingen	8
9.1	Conclusies	8
9.2	Aanbevelingen	9
10	Bronnen.....	9

1 Aanleiding

De initiatiefnemer is van plan om twee schuren af te breken. Voor het afbreken van deze twee schuren is in 2012 een ecologische quickscan in het kader van de Flora- en faunawet uitgevoerd (van den Hoorn, 2012). Uit deze quickscan bleek dat het voorkomen van zomer- en paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) en de ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*), en het voorkomen van zomerverblijfplaatsen van de laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) niet afdoende kon worden uitgesloten. Ook kon het voorkomen van nesten van de huismus (*Passer domesticus*) niet afdoende worden uitgesloten. In 2013 is een aanvullend onderzoek naar vleermuizen en huismussen uitgevoerd (Clements, 2013). Uit dit onderzoek kwam naar voren dat er in en rond het plangebied geen huismussen aanwezig waren, maar dat een van de schuren wel fungeerde als zomer- en paarverblijf voor de gewone dwergvleermuis. Zowel gewone dwergvleermuis als ruige dwergvleermuis werden foeragerend waargenomen, maar het plangebied werd niet beoordeeld als een essentieel foerageergebied. Ook waren er geen essentiële vliegroutes aanwezig.

Omdat onderzoeken, wanneer het vogels en vleermuizen betreft, slecht een geldigheid van drie jaar hebben, is het onderzoek in 2017 geüpdatet. De onderzoeksinspanning is bepaald aan de hand van de resultaten uit 2012 en 2013 en aan de hand van de, ten opzichte van de quickscan, aanvullende inzichten die tijdens de veldbezoeken in 2013 zijn verkregen.

2 Ligging plangebied

Het plangebied is gelegen aan het Kerkeinde 83 te Werkendam (Noord-Brabant). De begrenzing van het plangebied is in Afbeelding 1 weergegeven.

Afbeelding 1: Ligging van het plangebied met de begrenzing in oranje weergegeven. © Ondergrond Publieke Dienstverlening op de Kaart Lokaal 2017.

3 Onderzoeksinspanning

3.1 Geen aanvullend onderzoek naar huismus

Tijdens een overleg in het voorjaar van 2017 tussen M.W. van den Hoorn (opsteller quickscan, 2012 en auteur onderhavig rapport) en A. Clements (opsteller aanvullend onderzoek, 2013), is geconcludeerd dat het in alle redelijkheid is uitgesloten dat in de af te breken schuren anno 2017 nesten van huismussen aanwezig zijn. Een gericht onderzoek naar huismussen werd voor deze update dan ook niet zinvol geacht. Hiervoor is de volgende argumentatie gevolgd:

Huismussen zijn zeer conservatief, blijven vrijwel altijd in de nabijheid van hun territorium en koloniseren niet eenvoudig nieuwe nestplaatsen. In 2013 zijn tijdens de veldbezoeken geen huismussen in de directe omgeving van het plangebied aangetroffen. Ook werden de gebouwen in de directe omgeving van het plangebied als geschikter voor huismussen beoordeeld dan de gebouwen in het plangebied zelf. Bovendien waren er in het voorjaar van 2017 op de waarnemingsite Waarneming.nl ter hoogte van het plangebied geen waarnemingen van huismussen bekend. Er waren wel waarnemingen uit de ruime omgeving van het plangebied. In het voorjaar van 2017 betroffen dit enkele waarnemingen uit 2014 op minimaal 250 m van het plangebied.

3.2 Onderzoek naar vleermuizen

3.2.1 Onderzochte soorten

Van de drie te verwachten soorten (gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger) zijn in 2013 alleen de beide dwergvleermuizen aangetroffen. Dit, gecombineerd met het feit dat de beide schuren maar matig geschikt zijn als zomerverblijfplaats voor de laatvlieger en er wel verblijven van gewone dwergvleermuizen zijn aangetroffen, maakt het niet aannemelijk dat in de af te breken schuren zich een zomerverblijfplaats van de laatvlieger bevindt. De gepleegde inspanning in 2017 was dan ook gericht op het aantonen of uitsluiten van zomer- en/of paarverblijven van gewone en/of ruige dwergvleermuis. Dit onderzoek is conform de richtlijnen van het Vleermuisprotocol 2017 uitgevoerd.

3.2.2 Bezoekdata en weersomstandigheden

Het plangebied is bezocht op de avond van 13 op 14 mei, de ochtend van 24 juni, de nacht van 20 augustus en de nacht van 23 september 2017. In Tabel 1 zijn de weersomstandigheden tijdens

Tabel 1: De weersomstandigheden per bezoek.

Datum	Dagdeel	Neerslag	Bewolking	Temperatuur	Wind
13-05-2017	avond	Geen	bewolkt	17 °C	1 bft
24-06-2017	ochtend	Geen	bewolkt	17 °C	2-4 bft
20-08-2017	nacht	Geen	bewolkt	13 °C	1 bft
23-09-2017	avond	Geen	bewolkt	10 °C	1 bft

de veldbezoeken weergegeven. Tijdens de bezoeken voldeed het weer aan de eisen die het vleermuisprotocol daaraan stelt. In de vroege avond van 13 mei regende het weliswaar flink, maar dit hield op vlak voor het schemermoment waarop de vleermuizen actief werden.

4 Resultaten

4.1 Waarnemingen

4.1.1 Zomerperiode (13 mei en 24 juni)

Tijdens de veldbezoeken in de zomerperiode is alleen de gewone dwergvleermuis waargenomen (Afbeelding 2). De waarnemingen van 13 mei en 14 juni betroffen grotendeels dieren (of één dier) die van noord naar zuid of andersom tussen de beide schuren door het plangebied vlogen (of vloog). In het plangebied zelf werd nauwelijks gefoerageerd. Op 12 mei werd eenmaal een roepende gewone dwergvleermuis gehoord. In het plangebied was maximaal één dier tegelijk aanwezig.

Afbeelding 2: Waarnemingen in de zomerperiode. Rood = (kort) foeragerend, geel = overvliegend en blauw = roepend. Met de zwarte pijl worden de vliegbewegingen aangeduid. © Ondergrond Publieke Dienstverlening op de Kaart Locket 2017.

4.1.2 Nazomer(paar)periode

Ook tijdens de veldbezoeken in de nazomerperiode is alleen de gewone dwergvleermuis aangetroffen. Op beide avonden was er een baltsend mannetje aanwezig. Het dier vloog al roepend in het plangebied rond en specifieke aandacht van het dier voor een gebouw kon niet worden ontdekt. Omdat in 2013 zowel een zomer- als een paarverblijf in de kleine schuur is aangetroffen en de grote schuur niet geschikt is voor het herbergen van vleermuizen moet er van uit worden gegaan dat onder het pannendak van de kleine schuur er nog steeds een paarverblijf aanwezig is.

Afbeelding 3: Waarnemingen in de nazomerperiode. Rood = (kort) foeragerend en blauw = roepend. PV = schuur met paarverblijf. © Ondergrond Publieke Dienstverlening op de Kaart Loket 2017.

4.1.3 Aanwezige functies

Foerageergebied

In het plangebied werd alleen door gewone dwergvleermuis heel kortdurend gefoerageerd. Het betrof telkens slechts een exemplaar. Het plangebied is daarmee te karakteriseren als een niet-essentieel foerageergebied voor de gewone dwergvleermuis.

Vliegroute

In de zomerperiode vloog er telkens een dier tussen de schuren door het plangebied uit. Het leek er op dat één of enkele dieren zich tussen twee foerageergebieden verplaatsen. Het betrof geen geconcentreerde vliegbeweging van meerdere dieren en daarom wordt geconcludeerd dat in het plangebied er geen essentiële vliegroute van de gewone dwergvleermuizen aanwezig is.

Verblijfplaatsen

Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat er zich in het plangebied zomerverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen bevinden. Deze functie is dus niet meer aanwezig. Wel moet er vanuit worden gegaan dat het paarverblijf nog steeds in de kleine schuur aanwezig is. Gezien de bouwvallige staat van de schuur en het feit dat het pannendak waaronder de verblijfplaats waarschijnlijk aanwezig is weinig temperatuurbuffering heeft, is het redelijkerwijs uitgesloten dat de kleine schuur ook als winterverblijfplaats dient.

5 Ingreep

In het plangebied worden de beide aanwezige schuren gesloopt.

6 Effectenanalyse

6.1 Huismus

Omdat in het plangebied geen huismussen voorkomen is een effect op huismussen door de sloop niet aan de orde.

6.2 Vleermuizen

6.2.1 Foerageergebied en vliegroutes

In het plangebied is alleen de gewone dwergvleermuis aangetroffen. Het plangebied fungeert als een niet-essentieel foerageergebied. Een essentiële vliegroute is evenmin aangetroffen. Omdat een essentieel foerageergebied en een essentiële vliegroute niet aanwezig zijn heeft de sloop geen wezenlijk effect op deze voor gewone dwergvleermuis aanwezige functies.

6.2.2 Voortplantingsplaatsen of rustplaatsen

Onder het pannendak van de kleine schuur bevindt zich een paarverblijfplaats van een gewone dwergvleermuis. De inschatting is niet dat deze paarverblijfplaats ook fungeert als een winterverblijfplaats. Het plangebied is ongeschikt voor het herbergen van een kraamverblijfplaats en de aanwezigheid van een zomerverblijfplaats is niet aangetoond.

Door de sloop verdwijnt de aanwezige paarverblijfplaats. Gewone dwergvleermuizen stellen relatief lage eisen aan een paarverblijfplaats ten aanzien van grootte, temperatuurbuffering en oriëntatie. Paarverblijfplaatsen zijn daarom relatief makkelijk te mitigeren. Het verwijderen van deze paarverblijfplaats doet na afdoende mitigatie dan ook geen afbreuk aan het streven om de populatie van de betrokken soort in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

7 Toetsing Wet natuurbescherming

Het slopen van de kleine schuur leidt tot een overtreding van artikel 3.5 lid 4 van de Wet natuurbescherming: *“Het is verboden om de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen”*.

Wanneer mitigerende maatregelen worden genomen, waarmee de ecologische functionaliteit van het bestaande leefgebied met bijbehorende functies geborgd wordt, staat de provincie Noord-Brabant als bevoegd gezag op het standpunt dat een overtreding van de Wet natuurbescherming hiermee wordt

voorkomen (Provincie Noord-Brabant, 2017). Er geldt in de provincie Noord-Brabant dan ook geen ontheffingsplicht indien:

1. voorafgaand aan de sloop ruim voldoende alternatieve verblijfplaatsen binnen het bestaande leefgebied zijn gerealiseerd;
2. deze verblijven functioneel en geschikt zijn voor dezelfde functies als die zullen verdwijnen binnen hetzelfde leefgebied;
3. er maatregelen worden genomen die voorkomen dat de oude en te verwijderen verblijven nog gebruikt kunnen worden, voordat de soorten hier (weer) gebruik van maken.

8 Mitigerende maatregelen

8.1 Realiseren vervangende paarverblijfplaatsen

Vervangende paarverblijfplaatsen kunnen eenvoudig en duurzaam worden gerealiseerd door een viertal houtbetonnen vleermuiskasten van het type "Beaumaris Midi" van de leverancier Vivara aan het woonhuis op te hangen. De vleermuiskasten:

- worden bij voorkeur twee aan twee opgehangen;
- worden over minimaal twee gevels verdeeld;
- worden op minimaal 3 meter hoogte en vlak onder de dakrand gesitueerd;
- moeten goede aanvliegmogelijkheden hebben;
- mogen niet kunstmatig worden aangelicht (dus buiten het bereik van buitenlampen);
- moeten vrij zijn van verstoring en buiten bereik hangen van predatoren.

Ook de aanvliegroute moet onverlicht zijn.

8.2 Functionaliteit

De voorgestelde vleermuiskasten kunnen zeer goed fungeren als paarverblijfplaats. De dieren moeten wel de tijd hebben om aan de nieuw opgehangen vleermuiskasten te wennen. Normaliter wordt hier een gewenningsperiode van zes maanden in de actieve periode van de gewone dwergvleermuis voor gehanteerd. De actieve periode loopt dan van maart t/m oktober. Omdat vleermuizen ook op zachte winterdagen actief zijn kan worden beargumenteerd dat de periode november t/m februari als geheel ook als maand gewenningstijd geldt.

Minimaal zes maanden voor aanvang van de paarperiode moeten de vervangende verblijfplaatsen gerealiseerd zijn. Dit kan het beste worden gegarandeerd door de vleermuiskasten uiterlijk 1 november 2017 op te hangen. Op deze wijze wordt het best gegarandeerd dat de vleermuizen half augustus 2018

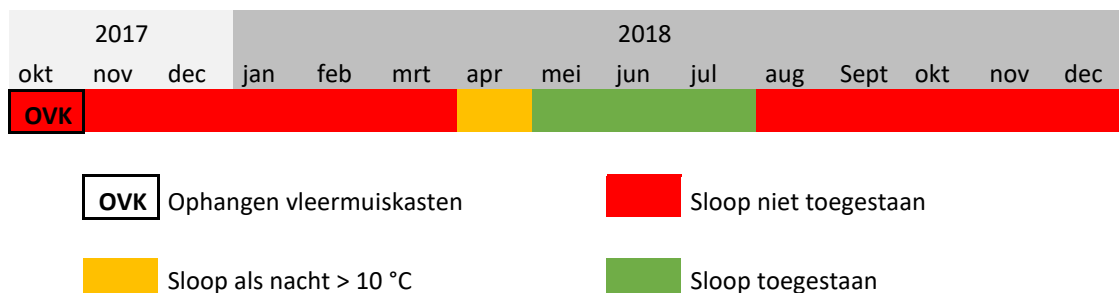

(wanneer zij hun paarverblijfplaatsen betrekken) afdoende tijd hebben gehad om aan de vervangende verblijfplaatsen te wennen.

8.3 Zorgvuldig verwijderen oude verblijfplaatsen

De oude verblijfplaatsen moeten zorgvuldig worden verwijderd. In onderhavig geval kan dit door de dakpannen van de kleine schuur handmatig te verwijderen, de kleine schuur vervolgens drie dagen met rust te laten en daarna te slopen.

Het verwijderen van de dakpannen mag alleen in een periode dat de soort het minste kwetsbaar is. Dit is de periode buiten het parseizoen en buiten de overwinteringsperiode. Alhoewel het niet aannemelijk is dat de kleine schuur ook fungeert als winterverblijfplaats is het vanuit de zorgvuldigheid wel beter om de schuur niet in de winter te ontmantelen. Dit ontmantelen moet dan ook gebeuren in de periode april-augustus, wanneer de nachttemperatuur drie nachten op rij minimaal 10 °C is geweest. Na 1 mei is dit temperatuurvoorschrift niet meer relevant, de dieren zijn dan actief genoeg. In onderstaand tijdschema is een en ander nogmaals op een rij gezet.

9 Conclusies & aanbevelingen

9.1 Conclusies

De volgende conclusies worden getrokken:

- het plangebied maakt geen deel uit van het leefgebied van de huismus;
- het plangebied maakt deel uit van het leefgebied van de gewone dwergvleermuis;
- in het plangebied zijn geen essentiële voortplantings- of rustplaatsondersteunende functies zoals een essentieel foerageergebied of essentiële vliegroute aanwezig;
- In het plangebied zijn geen kraam- zomer- of paarverblijfplaatsen aanwezig;
- In de kleine schuur bevindt zich onder het pannendak een paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis;
- het slopen van de kleine schuur leidt tot het beschadigen en vernielen van deze paarverblijfplaats en daarmee tot een overtreding van artikel 3.5 lid 4 van de Wet natuurbescherming;

- door het nemen van de juiste maatregelen (zoals opgenomen in hoofdstuk 8) kan naar het oordeel van de provincie Noord-Brabant een overtreding van de Wet natuurbescherming worden voorkomen en is de aanvraag van een ontheffing of een Verklaring Van Geen Bezwaar niet nodig.

9.2 Aanbevelingen

Aanbevolen wordt:

- de vleermuiskasten zo snel mogelijk op te hangen;
- de oriëntatie en positie van de vleermuiskasten af te stemmen met een ter zake deskundige en dit fotografisch vast te leggen;
- het gehele proces zoals verwoord in hoofdstuk 8 vast te leggen in een logboek zodat altijd kan worden aangetoond dat er zorgvuldig is gehandeld.

10 Bronnen

Clements, A., 2013. Vleermuis- en broedvogelonderzoek Kerkeinde 83, Sleeuwijk. In het kader van de Flora- en faunawet. Rapport RA12259-02, Regelink Ecologie & Landschap, Mheer.

Hoorn, M.W. van den, 2012. Ecologische quickscan Kerkeinde 83 en Vijcie, Sleeuwijk. In het kader van de Flora- en faunawet. Rapport RA10059-02, Regelink Ecologie & Landschap, Mheer.

Provincie Noord-Brabant, 2017. Nieuwsbrief 1 Wet natuurbescherming. April 2017.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014. Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus* versie 2.0.

www.vivara.nl